

Aan de leden

Datum

8 maart 2024

Ons kenmerk

U202400119

Lbr. 24/006

Telefoon

070 373 8393

Onderwerp

Ontwikkelingen opvang asielzoekers en Oekraïners

Geachte leden van college en gemeenteraad,

Nog steeds staat de opvang van asielzoekers en Oekraïners onder grote druk. Onlangs hebben gemeenten via de Commissaris van de Koning een oproep ontvangen voor het versneld realiseren van 5.500 asielopvangplekken. Dit heeft onvoldoende nieuwe plekken opgeleverd, waardoor een groot tekort dreigt. Ook de bezettingsgraad van de Oekraïne-opvang ligt al geruime tijd boven de 99 procent. Omdat er nagenoeg geen doorstroming meer mogelijk is naar gemeentelijke opvanglocaties en er nauwelijks tot geen nieuwe plekken bij komen de komende periode, zag de Utrechtse aanmeld-hub zich vorige week genoodzaakt de deuren grotendeels te sluiten. Op vrijdag 1 maart is er aan de Landelijke Regietafel Migratie en Integratie (LRT) gesproken over mogelijke maatregelen. In deze brief informeren wij u over de ontwikkelingen en over de standpunten van de VNG.

Asielopvang

Plaatsing in hotels

Momenteel zijn er te weinig opvangplekken beschikbaar om aan de behoefte van het COA te voldoen. Het COA voorziet dat er binnen enkele weken een tekort van duizenden plekken ontstaat. Dat komt mede doordat enkele grootschalige locaties, die tijdelijk aan grote groepen asielzoekers onderdak boden, weer beschikbaar moeten komen voor andere doeleinden. Om die reden heeft de staatssecretaris van Justitie en Veiligheid (JenV) de Commissarissen van de Koning in 8 provincies¹ gevraagd om versneld – vóór 1 april – 5.500 plekken te leveren. Omdat dit niet tijdig voldoende heeft opgeleverd, is het COA gestart met onderbrengen van mensen in hotels. Dit plan is aan de LRT van 1 maart gedeeld met de VNG. De VNG heeft aangegeven deze keuze onder de huidige omstandigheden te begrijpen, maar heeft er stevig op aangedrongen gemeenten goed te betrekken bij de uitvoering.

Het COA wil in totaal zo'n 3.500 mensen onderdak bieden in hotels. Het gaat voornamelijk om (niet gekoppelde) statushouders, die ondergebracht worden in kleine groepen. Voor de plaatsing van asielzoekers is akkoord van de burgemeester noodzakelijk; voor plaatsing van statushouders in hotels heeft het COA formeel geen toestemming nodig. Desalniettemin heeft de VNG met klem verzocht in alle gevallen tijdig afstemming te zoeken met de gemeente. Recente ervaringen met opvang in hotels leren immers dat er met het oog op draagvlak zorgvuldig geopereerd moet worden.

In een Kamerbrief ² schrijft de staatssecretaris dat het COA verantwoordelijk is voor de kosten en begeleiding. De VNG treedt op korte termijn met het COA en het ministerie van JenV in overleg over de beoogde duur van deze constructie en de mate van begeleiding die het COA biedt. Wij informeren u zodra dit geconcretiseerd is.

Werk aan duurzame oplossingen

Het onderbrengen van statushouders in hotelkamers ziet de VNG als een noodoplossing. Om de druk op de vastgelopen keten daadwerkelijk te verlichten, is aanhoudende inzet op duurzame oplossingen noodzakelijk.

Gemeenten worden aangemoedigd om – waar mogelijk – vooruitlopend op de planvorming onder de spreidingswet duurzame opvanglocaties ter beschikking te stellen. We hebben het ministerie van JenV verzocht om snel te komen tot een ondersteuningsaanbod voor de uitvoering van de spreidingswet. Het snel realiseren van opvanglocaties vraagt ook een voortvarende en flexibele opstelling van rijkspartijen, zoals het COA en het Rijksvastgoedbedrijf.

Eind februari verbleven er nog circa 16.700 statushouders in de COA-opvang, van wie 10.600 langer dan de afgesproken termijn van 14 weken voor huisvesting. Uitstroom van deze mensen naar huisvesting in de gemeente zou niet alleen veel lucht geven in de COA-opvang, maar zorgt er ook voor dat statushouders kunnen beginnen met integreren in hun toekomstige woongemeente. Het ministerie van BZK verkent mogelijkheden om huisvesting ook in de huidige krappe woningmarkt mogelijk te maken, zoals een nieuwe regeling voor huisvesting van grote gezinnen.

Momenteel zet het rijk ook in op het realiseren van doorstroomlocaties. Een doorstroomlocatie kan nuttig zijn als buffer: een statushouder kan zich daardoor al vestigen in de gemeente, in afwachting van permanente huisvesting. De VNG ziet echter risico's als het gaat om regionale doorstroomlocaties, bijvoorbeeld omtrent de (financiële en wettelijke) verantwoordelijkheden voor zorg, participatie en inburgering. Op verzoek van de VNG wordt er daarom op korte termijn verder gepraat over dit vraagstuk.

Opvang Oekraïense ontheemden

Opvangplekken en coördinatie

De Utrechtse hub waar Oekraïners zich na aankomst in Nederland kunnen melden, is tijdelijk gesloten (behalve voor kwetsbare ontheemden). Hiertoe heeft de Veiligheidsregio Utrecht vorige week besloten, omdat de tijdelijke opvangplekken in de hub overbezet waren en er nagenoeg geen doorstroommogelijkheden meer waren. De bezettingsgraad van de gemeentelijke opvang ligt al geruime tijd boven de 99,6% en landelijk gezien komen er in de komende periode nauwelijks tot geen nieuwe plekken bij. Plekken die nu nog beschikbaar zijn, hebben geregeld doelgroep-

beperkingen, waardoor deze niet volledig kunnen worden benut. Het tekort aan beschikbare plekken voor Oekraïense ontheemden is zorgelijk: de afgelopen periode kwamen er gemiddeld 500 mensen per week aan, maar voor nieuwe mensen is er nu geen plek meer.

Het gevolg van de tijdelijke sluiting is dat Oekraïense ontheemden zich tijdelijk niet meer kunnen aanmelden op een centrale plek in Nederland van waaruit kan worden gezocht naar een passende opvangplek. Nieuwe arriverende Oekraïners kunnen zich op dit moment bij iedere gemeente melden en hebben dan recht op opvang, maar gezien het grote tekort aan opvangplekken is dit ingewikkeld. Aan de LRT is afgesproken dat het ministerie van JenV, de VNG en het Veiligheidsberaad op korte termijn in gesprek gaan over dit vraagstuk.

Inzet op meerjarige financiering

De VNG heeft opnieuw bij het rijk gepleit om ruimere financieringsmogelijkheden voor Oekraïne-opvang. Meerdere gemeenten hebben aangegeven dat zekerheid in de vorm van langjarige financiering essentieel is om businesscases voor de transformatie of inzet van (nieuwe) opvanglocaties rond te kunnen krijgen. De staatssecretaris van JenV heeft toegezegd de mogelijkheden voor meerjarige financiering te gaan bekijken.

Voortgang tijdelijke wet Oekraïne

De tijdelijke wet Oekraïne is op 28 februari jl. besproken in de Tweede Kamer. Behandeling in de Eerste Kamer vindt naar verwachting voor de zomer plaats. Door deze wet verschuift de verantwoordelijkheid voor de opvang van Oekraïners van de burgemeester naar het college. Ook creëert de wet meer handvatten voor aanpassing van het leefgeld en het vragen van een eigen bijdrage aan werkende Oekraïners. Aan de LRT is afgesproken dat de ministeries van JenV en SZW zorgdragen voor een goede ondersteuning van gemeenten bij de implementatie.

Derdelanders

Vanaf 4 maart jl. hebben derdelanders uit Oekraïne geen recht meer op opvang en voorzieningen op grond van de Richtlijn Tijdelijke Bescherming (RTB). Een aantal derdelanders heeft aangegeven de asielprocedure te willen doorlopen. Het is de bedoeling dat zij dit al kenbaar hebben gemaakt als reactie op de vraag van de IND. Wanneer een derdelander na 4 maart (alsnog) aangeeft te vrezen voor zijn of haar veiligheid in het land van herkomst, in de vorm dat wordt gevreesd voor vervolging of voor ernstige schade, dan kan verwezen worden naar de asielprocedure in Ter Apel.

De staatssecretaris van JenV heeft gemeenten gevraagd om derdelanders die de asielprocedure willen doorlopen tijdelijk, op vrijwillige basis, in de gemeentelijke opvang te laten verblijven. Gezien de grote krapte in de COA-opvang heeft de VNG begrip getoond voor dit verzoek, maar gemeenten maken hierin hun eigen afweging. Bovendien hebben we erop aangedrongen dat instructies over declaratiemogelijkheden zo snel mogelijk naar gemeenten gecommuniceerd worden.

Op het moment van schrijven lopen er beroepsprocedures van derdelanders tegen het beëindigen van de tijdelijke bescherming en/of het terugkeerbesluit en zijn er voorlopige voorzieningen toegekend door voorzieningenrechters. Dit kan gevolgen hebben voor het recht op opvang en voorzieningen die onder de RTB vallen. Immers, er zijn rechters die bij het toekennen van de voorlopige voorziening ook bepalen dat gedurende de geldigheid hiervan de vreemdeling moet worden behandeld als tijdelijk beschermd. Het advies aan gemeenten is om de eerder gedeelde werkwijze te blijven hanteren. Dat houdt in dat beëindiging van de opvang wordt doorgezet bij de mensen zonder rechtmatig verblijf (in de BRP zichtbaar onder titelcode 98), tenzij de derdelander

aantoon middels een afschrift dat hij/zij in het bezit is van een voorlopige voorziening waarbij tevens is bepaald dat de vreemdeling moet worden behandeld als tijdelijk beschermd of anderszins nog recht heeft op opvang. De VNG blijft in nauw gesprek met onder andere het rijk om zicht te houden op de situatie in het belang van (de uitvoerbaarheid door) gemeenten. Wij zullen actuele ontwikkelingen delen via de VNG-website en het forum.

Pleidooi voor samenhangende benadering

Het realiseren van onderdak voor asielzoekers, statushouders en Oekraïners vraagt veel van gemeenten. De VNG heeft het rijk gevraagd de opgaven in samenhang te bekijken, zodat doordachte keuzes worden gemaakt en er eenduidige communicatie richting gemeenten plaatsvindt. Aan de LRT is ook afgesproken dat het rijk, de VNG en het Veiligheidsberaad gezamenlijk kijken naar (de samenhang tussen) verdeelsleutels voor de verschillende groepen.

Het acute karakter van de opvangvraagstukken zorgde ervoor dat de LRT van 1 maart vooral in het teken stond van de korte termijn. Desalniettemin blijft de VNG inzetten op een spoedig einde aan deze nijpende situatie, zodat we kunnen toewerken naar een stabiel opvanglandschap. Ondertussen kijken we verder vooruit, onder meer naar de beleidskeuzes die te maken zijn als de RTB voor Oekraïense ontheemden ten einde loopt. Daarover informeren wij u zodra er meer bekend is via onze website en het VNG-forum.

Met vriendelijke groet,

S.A.M. Dijkma
Voorzitter Vereniging van Nederlandse Gemeenten

A.W. Kolff
Voorzitter Veiligheidsberaad